

X
30.

G L O S
JASNIE WIELMOZNEGO
J G N A C E G O
S I W I C K I E G O

STRAZNIKA Y POSŁA WZTWA TROCKIEGO

Na sefsyi Seymowej Dnia 9. Maja Roku 1791.

M I A N Y.

NAYIASNIEYSZY KROLU PANIE MOY MIŁOSCIWY!

PRZESWIETNE RZPLITEY SKONFEDEROWANB STANY!

Rządzony miłością Ovczyzny, którey ratowania, Litościwy Bóg pomyslnie wydarzył lata. Zawołan od Współ-Obywateli W odczwa mego, szedłem w naysztstszey chęci do spólney z Wami S. Nayiasn: pracy; Żebym w Owocach tej Pracy, widział stfumioną zagraniczną przemoc; Żebym widział, ubeśpieczoną wolność, żebym widział, zatartą Narodu powroconą chwałę; żebym widział Ovczyznę moją po tylu kłes ach *tandem* szczęśliwą.

Te czucia, te pragnienia, zaprowadziły mnie na ten plac posługi, te uczyniły mnie w obowiązkach pilnym, że od początku w podwóynym komplecie Seymu, przez ten czas kończącego się pułrocza, ani się oddaliłem, ani zdania mego w kaźdey toczącey się materyi przed Waszym Naywyższym S. Nayiasn: nieprzemilczałem wyrokiem. Ale mówiłem, iak czułem i iak przekonany byłem, żadnemiu niewudzony względami.

Mówiłem, żebyśmy podług przepisów Prawa podług formalności dawnego Rządu, w czasie Periodycznym, Konstytucyą opisanym, Magistratury okalkulowali, wybór nowy Osób do Magistratur uczynili, z Examinów Magistratur, żebyśmy Stan Skarbu i Woyska

poznać starali się, żebyśmy do podniesienia siły Królowey nie było na utrzymanie Konstytucyi, ale zachowanie Exystencyi naszej, wszystkie obrócili starania, mówiłem i powtarzałem. Lecz gdy Waszym wyrokiem czas podzielony został na tygodnie, Ekonomicznym i Rządowym Materyom, i jedno i drugie poszło w nudną przewłokę, a czas 5. Miesięczny ledwie niemożna powiedzieć, że na próżnowaniu stracony, który gdyby oddany był podług świętych (jak zawsze czczone być powinny) Prawa przepisów, iużbyśmy mieli dawno urządzone Magistratury, iużbyśmy widzieli Stan Skarbu i Woyska, iużbyśmy na opatrzenie iednego i drugiego potrzebne uczynili rozrządzenia, a ta czynność nasza przekonałaby Naród, przekonałaby Sąsiedzkie Potencye, że wolni od przemocy umiemy czcić Prawa, umiemy exekwować przepisy, że Skarb przez dobrowolną Narodu Podatków ofiarę, dostatecznie opatrzony, iest dobrze urządzonym, że Woysko, nie tylko do wielkiej podniesione liczby, ale przywoicie płatne, uregulowane i w Musztrach ćwiczone.

To powstające z poniżenia Rzplitey naszej, dałoby znaczenie. To Wam S. Najiaśn: dałoby chwałę, lecz niwidoma jakaś siła odwróciła Was od tego Dzieła, wzieliscie się do opisania Seymików, takie postanowienie, nie tylko zasmuciło Naród, ale zagranicznym dało do przekonsów materyę, a nieprzyjaciołom dobrą uczyniło otuchę.

Przyszedł Dzień trzeciego Maja, dzień day Boże żeby i te czasy i na późne wieki, nie był gorzko wspomniany, kiedy dwa okropne dały się słyszeć doniesienia, iedno od Deputacyi Zagranicznejey podobieństwa Polskiej podziału, drugie przez JW. Seymowego Marszałka nową Rewolucyą obwieszczające, i jedno i drugie, przeraziło mój umysł, i napełniło serce boleścią, Postać iaka się uformowała w sey Izbie, i na Zamkowych podwórzach, i w Mieście pomnażała duszy moiey dręczenia. Ulice napełnione zgromadzonemi i grómadzącemi się Cechami, Dziedzińce Zamkowe i Bramy okryte były, Mieyskim Ludem, tłum rozmaity napełnił tę Izbę i Ganki; w takiej postaci czytany był Projekt Formy Rządu, Projekt ogólny, zajmujący Prawa, Przywileie, Prerogatywy Narodu; Zajmujący Osobę Króla, zajmujący Prawodawczą Narodu władzę, władzę Exekucyjną i Magistratury. Projekt i wielki, i ważny, od którego szczęście i nieszczęście do naypóźniejszego rozciągnąć się może Pokolenia. Projekt potrzebujący rozwagi i namysłu, potrzebujący zebrania wszystkich sił Duszy, która podnieść winna swe żądze do Boga, aby błędny Rozum obwarowawszy od

pomyłki mądrości swojej raczył natchnąć radą. Z iakż więc trwożliwością i delikatnością w takim Proieckie decydować się należało; a w takiej postaci Izby, w takim zapale zezwalających i zaprzeczających można się było decydować? można było? kiedy podziwienie, smutek, boleść, umysł rozrywały, i tłumily Głos w piersiach, i kiedy dla samey wrzawy, mówić było niepodobna. Wszakże gdyby było mówić można, mówiłbym co mi z ogólnego Proiektu mocniej raziło przekonanie, mówiłbym w tey ważney Materji, Kraiu całość, Narodu szczęśliwość interessującey, w materji Tronu Sukcessyi, bez której przez dwa przeszło Wieki, Naród przywykał do Intryg, Intrygi psuły Republikantką cnotę, miejsce cnoty osiadła Prywata obyczaje Prawa, Praw Esekucyą psująca, ztąd poszły jednym łańcuchem wszystkie na Naród nie-szczęśliwości, których nam i H storya i doświadczenia okropne czynią wyobrażenia. Te nieraz mając przytomne w pamięci, przekonałem się najmocniej, że jeżeli kiedy, to w takim położeniu Rzplitey, iakimi jest otoczona Sąsiadami, koniecznie Sukcessya Tronu jest potrzebna. Lecz nie znalazłem w Proieckie Sukcessyi, kiedy niemającego *de Lumbis* Męskiej Płci Sukcessora, Saskiego Elektora Córka wzięta za Infantkę, której Rzplita ma przeznaczyć Męża, więc jest Elekeya, którą im bardziej oddalać w Rządzie naszym należało, tym szkodliwszą w takim składzie być może. Infantka bowiem tak rozległego Kraiu, zapewne obróci na siebie oczy nietylko przygraniczających Potencyi, ale odległych Państw panujące Familie, a ta Emulacya iakże na wiele części rozdzielić potrafi uwykły do Intryg Naród. Cóż, kiedy się zdarzy powtarzać wybór dla Królowy Męża, iakże się pomnożą Intrygi i zepsucia? Cóż, kiedy bez Potomstwa zeydzie Królowa Polska? Od której poczynąć się miała Dynastia, Mąż iey maż być po iey śmierci rozumiany Królem? czy Naród ma dobierać Królowę? i od tey znowu naznaczać Dynastyę, a coraz nowymi niszczyć się przez Emulacyę i Intrygi Elekejami?

Tego wszystkiego S. Najiaśnieysze niepomyię, a co mi myśl do obiekyi podała, gdybym mógł mówić, nigdybym mówić niezaniedbał.

Mówiłbym daley, że władza Esekucyjna z samych Ministrów złożona, podzielonych na Departamenta, dobra jest, bo gdzie wiele przy władzy Esekucyjney Osób, tam i Esekucya trudna i ukaranie Osób, gdyby się występniemi znalazły, prawie niepodobne.

Leez mówilibym, że gdy Naród odmieniać Ministra ma Prawo, niechay ma Prawo iego obierać: Minister wybrany od Narodu, nie tylo swoje Obowiązki, ale wdzięczność winien Narodowi. Naród go wynosi na stopień świętości, Naród go karać ma władzę, więc i życzliwie Narodowi służyć, i lękać się iego, ma równoważne pobudki.

Gdy zaś Król wybierać będzie Ministra, podzielone zostaną skłonności iego, przez wdzięczność dla Króla za stopień wyniesienia, przez boiaźń kary od Narodu za przestępstwa.

Wdzięczność rodzić będzie woli, i zamiarów Królewskich poślazanie, boiaźń wzbudzi troskliwość do ratowania się, ztąd do przygotowania Sejmików i Posłów dla ocalenia swego obrotu, które Król winien mu wspierać zapewne, a tak iakich się spodziewać ma Naród Sejmów? Patrzmy na przykłady Parlamentów Angielskich, co P. Burke, Foxa, i innych znaczą wymowy przeciwko P. Pitt, Dworu spartego Intrygą. Mówilibym, że Prawa Narodu Kardynałne i Konstytucyjne stanowiąc się i odmieniać powinny z Instrukcyów, tam zaś gdzie zachodzą zdarzenia i układy Polityczne, mówilibym, że ufność Obywateli miejsce zastępować Instrukcyi powinny, bo okoliczności i związki Polityczne, ani przeyrzane, ani całemu Narodowi wiadome bydź mogą. A gdy podług Zasad Rządowych i Projektu o Sejmie w Prawach Kardynałnych i Konstytucyjnych, pewna *pluralitas* Instrukcyi decydować powinna, pocóż w takich materjach sankcya Senatu? za co zdanie Senatu ma bydź wyższe nad wolą Narodu w Instrukcyach oznaczoną? za co do Sejmu następnego zawieszenie Prawa, żeby przez lat dwa, uprzędzić i odwrócić umysły, które nieuprzędzone w pierwszych Instrukcyach odmisy, lub nowego Prawa uznały potrzebę?

Mówilibym S. Najiasn: że gdy Sukceszynie Familia ma bydź panującą, Władza tak bydź okryśloną powinna, iżby nigdy wolności szkodliwą bydź nie mogła; do zepsucia zwolnienia cnoty Obywatelskiej, a tym samym do absolutney nad Narodem Władzy, dwa są mocne narzędzia, dostoieństwa i majątek.

Tę mając Ostrożność mówilibym, że rozdawnictwo Senatorskich Krzesel i Orderów, oddane bydź powinno Narodowi, że dochód Królewski teraz z Dóbr, Cel, Poczyty i Mennicy powinien bydź przez umowę Króla z Narodem zamieniony na dochód pewny ze Skarbu Obojga Narodów.

Nadgrody bowiem niech Króla szafuje ręka, ale zasłużonego Obywatela niech wskazuje Głos Narodu. Co zaś do Dóbr

sto iedne, drugie i trzecie Kluczów Ekonomicznych iest to drugie tyle narzędziów na zobowiązanie tyleż Familii, do posługi na Sejmikach Seymach i w Radzie.

Mówiłbym, że gdy Prawa Tronu zaraz do Exekucyi przychodzą, żebyśmy ponieśli prozby do P. N. Miłościwego, izby i Rozdawnictwa Senatoryi Ministeriów, Orderów, Dóbr, Ceł, Poczty, Mennicy zrzec się Narodowi względnie raczył, pewni dobroci serca Jego, że dla ubeśpieczenia Narodu wolności, w której się urodził, w której głosami na ten Tron wolnych Pałaków wyniesiony, przez ciąg Panowania swego, ile twarde okoliczności dopuszczwały, dobroczyinnie Panować umiał, że się ułożył z Narodem w tej Rzplitey łaskawie potrafi.

Mówiłbym ieszcze, że *Jus aggratiandi* Kryminalistów Królowi pozwolone, bydl może nadto Narodowi szkodliwym. Niech się nigdy występny miłosierdzia niespodziewa, gdy się sam wyuł z miłosierdzia i ludzkości. Niech dla takiego ubłagania niebędzie, który się stał naprzeciwko współ Obywatela nieubłaganym? Niech nie życie, który drugiemu wydarł życie. Pamiętajcie S. Najiaśniejszy na to sprawiedliwe surowego Katona zdanie: *Via Justitia cjsumadi est, ut nihil sit loci Gratia*. Nadto takowe łaskawości Dobrodziejstwo, może ozuchwalać krwawe potwory, może po Twoim day Boże naydłuższym Miłościwy KROLU Panowaniu, iako po łaskawym i dobroczyнным Tytusie, krwawy kiedyżkolwiek wyrodzić się *Domicyan*, który wskaże i powie, zabij mi tego, ja wydam list żelazny, więc niedoświadczysz więzienia, napiszą wprawdzie na ciebie surowy Dekret, ale ja mam Prawo darować życie, żyć będziesz, i za wierne woli moiej wykonanie będziesz nadgrodzony i szczęśliwy.

KROLU dobry! niech Głos mój przechodzi do Serca Twego, Prawa piszą się i na przyszłość. Niebierz miary z Serca Twego, ale z Historiyi świata przykładów.

Mówiłbym, że Period czasu do odmiany Konstytucyi zakresłony iest niepotrzebny, bo Konstytucya narodowa bydl powinna trwała, Prawa nieodmienne i tak długo w swojej mocy strzeżone, dopóki zachowane bydl mogą, szczęśliwy ten Kray gdzie wieki nieprzeżyte trwają w poszanowaniu Prawa: i iego Konstytucya iest nieodmienneą, naznaczenie pewnego do odmiany Konstytucyi Periodu, daie płodnym w Projekta Rozumem zabawę, takie więc rozumy a częstokroć zapalone, wcześniej przed Peryodycznym Terminem potrzebę odmiany Konstytucyi dowodzą, Projekta swoje uży-

teczniejszemi przez Pisma i dysputy probować, i Naród do nowej gotować Rewolucyi, Rewolucye pospolicie okropne sprowadzą skutki, więc Rewolucyi i tych odmian Konstytucyi, strzedz się, nie zakresem peryodycznym zbliżyć należy. Konstytucya Narodowa formuje charakter w Narodzie. Trwałość Konstytucyi, daje stałość charakteru Narodowego, niebędzie stałej Konstytucyi, niebędzie stałego charakteru, bez stałego charakteru iakież to będzie Naród?

Mówiłbym, że rozciągniona wolność Delacyi zła jest, bo się zamienić może łatwo w ową Rzymską Proskrypcyą, o której społeczeństwo mówi Rzymianin.

Nunquam Bellorum Civilium semen & causa deerit, dum homines perditum habent illam cruentam & meminerint & sperabunt; Ważne jest Prawo i prerogatywa Instygatorów Narodowych, to niech będzie w Exekucyi, Delatorów zaś partykularnych na wasze, waszych Familii współ Obywatelów życia, na wasze i ich majątki niepomnażajcie.

Mówiłbym, zamiast budowy Kościoła poprawcie obyczaje, jest dosyć Kościołów, ale cnoty i pobożności nie ma, ta to klęska i Religii i Oyczyźnie zda się nieodwróconym grozić upadkiem. Przyłóż się Miłościwy PANIE! Przyłóżcie się Prześw: STANY! do powrócenia Zakonu Jezuitów; z upadkiem tego Zakonu odmieniły się obyczaje, i Religia została osłabiona. Nie moje to są jednego życzenia, ale życzenia są Narodu, złożymy Instrukcyę, a dowiemy się woli Narodu, iak on życzy i potrzebuje powrócenia tego Świętego, sławnego, Religii i Rzplitey pożytecznego Zakonu. Niezajmując dawnych Funduszów na Skarb Rzplitey obróconych, są i znajdzie się wiele Obywateli, którzy nowe dla opatrzenia tego Zakonu złożą Fundusze. Przyłóż się Miłościwy P. dla satysfakcyi i Dobra Narodu, ta staranność godna jest serca, chęci, i mądrości twoiej.

Cóżbym jeszcze mówił S. Nayaśn: w dniu tej nastającej Rewolucyi? oto mówiłbym nayusilniey, nie czyńcie gwałtownie: do naylepszych intencyi do naylepszego Dzieła, przykład gwałtowności zawsze naygorszy, raz użyta gwałtowność, zostawia nasienie podobne do szkodliwego chwastu, który się krzewiąc gęszy naylepsze rośliny, i dobrą zaraża ziemię, Tak Cezar odważył się z Woyskiem przejść Święty Rubikonu strumień i wszedł zbrojny do Rzymu, poszli za Jego przykładem Antoniusz Oktawiusz i inni. Raz Żołnierzom Rzymskim Cesarzem Klaudyusza wykrzyknąć powiodło się, wsadzali na Tron następnie, Galbę, Ottona, Wj.

❁   ❁   ❁

telliusza i innych. Tak i w nieodległych od wieku naszego czasach, Henryk VIII. Król Angielski podniósł miecz morderczy na dogodzenie swojej skłonności, Poszły ciągiem krwawe przykłady, Elżbieta zciąg kazała Maryą Szkocką, wynalazł się potem okrutny Kromwel, który się odważył swojego dekretować Króla. Ludwik XIII. i XIV. odebrali Narodowi wolność i Prerogatywy, Ryszeliu i Mazaryni uczyli dobrych Królów, trwardey rządzenia narodem nauki, ledwie *rótemu* po nad Dziadach swoich dostało się Panowanie Ludwikowi; gdy Naród dobremu Królowi niewdzięczny, wyzwał go z władzy i Prerogatyw, i iak więźnia w swojej trzyma przemocy.

Karól XII. Król Szwedzki posyłał bóg swój na wzgardę Narodu z surowym posuszeństwa nakazem, utkwiał boleść w Sercach Obywateli, którzy niebacznie aż po te czasy woleli z obcą łączyć się przemocą, niżeli znosić Króla swego Panowanie. Przykład Rewolucyi Duńskiej Fryderyka III. przeszedł do Szwecyi, ze Szwecyi przechodząc, trzebaż żeby stanął w Granicach Oyczyzny wolnych Polaków? których dotąd nieskażoną było chwałą, że ani Naród na Króla, ani Królowie na przeciwko Narodu, nigdy nieużyli gwałtowności, a dobrowolna w postanowieniu swoim nicodwórnego Jana Kazimierza abdykacya, przekonała świat cały o charakterze Narodu, który wydały łzy i Prozby Stanów, żeby nieskładał Korony, którą raz mu wolny Naród przychylnym i wiernym oddał Sercem.

Doświadczasz P. Miłościwy w ciągu Panowania wierności i miłości Narodu, a od czasu pozbycia się obcey przemocy, która mylnie czynić o tobie mogła wrażenia, ściślejszym i z większą ufnością Naród z tobą łączy się ziednoczeniem, niemógłes nigdy wątpić żeby Naród nieposzedł za twoją radą i życzeniem i Twoiej mądrości, Twoiej Dobroci, nieprzyjął Dzieła, alem się z Głosu Twego na owej Sessyi dosyć przekonał: Ze ten Proiekt nie Twoim Dziełem, więc i sposób użytey gwałtowności nie iest Twoiego Serca i Twoiej woli skutkiem. Oświadczyłeś się Nayiaśn: PANIE iść za większością Scymuiących, uważałem, ale w straszonym okrzyku ani jedney ani drugiey Strony większości uważyc niemógłem.

STANY Nayiaśn: kiedy większości i przekonania Waszego ten Proiekt był Dziełem, ia lubo zawsze łączyć się i mówić niezaniedbałem, gdzie Oyczyzny upatrywałem Dobro, o tym Proieckie o

sposobie wprowadzenia iego i utrzymania niewiedzialem, i do przyięcia tak naglego należeć nie chciałem, i nie należałm.

Mówię Nayiaśn: S. dla czego mając większość, nie czynić według Prawa, przypomniencie sobie, że od początku tego podwójnego Kompletu, zawsze była jednomyślących pluralitas. Tak gdy szedł Turnus między Kardynałnemi Prawami i Seymikami, podwukroć okazała się jednomyślących większość Wotów, tak gdy wniesiony Projekt decydowania Materjów, nie przez Kategorie, ale *per extensum*, i żeby udzielną do ułożenia Seymików była Deputacya, jednomyślnie zgodzono się, tak po jednym odesłaniu całego Projektu Seymików do Deputacyi, lubo jeszcze potrzebował poprawy, dla oszczędzenia czasu i pośpieszenia Dzieła, znaczną większością Wotów został utrzymany Projekt, a gdy taka była zawsze jednomyślnych większość, nie było zapewne widoku, nie było potrzeby tej gwałtowności użycia.

Lecz skńczyło się S. Nayiaśn: szczep Waszą zasadzony ręką, szczep, z którego, day Boże, aby gorzkie Religii Wolności i Oyczyźnie niewyrodziły się Owoce.

Narodzie! teraz ci życzę możnowładców, kiedy bowiem prerogatywy Tronu, były ściśle określone, kiedy władza Królów była słabą, wtenczas Moźnowładztwo było szkodliwe. Lecz skoro Tron ma być Sukcesyjny, gdy straszna jest, a moję z czasem pomnożona będzie Królów władza, niepotrzeba 25. lat Perjodu, zostanie Król wolnego teraz Narodu, kiedy być zechce Despotą.

Wy możni Obywatele, świetni Rodowitością i Fortuną, wy których Opatrzność wyniosła nad innych, pamiętacie na cnotę i przykłady, wielkich i możnych Polaków, którym busta stawiać, naśladować ich, miłości Oyczyzny i wolności gorliwe dowody, mieycie bacność, żebyście i dla Was samych pilnie strzegli i waszym Potomkom i współ-Obywatelom ubeścięczyli wolną Oyczyznę.

STANY Nayiaśn: kończę Głos mój, tą wam przywiedzioną, Rzymskiego Polityka przestroga.

Vi regere Patriam aut Parentes, quanquam & possis, & delicta corrigas, tamen importunum est, cum praesertim omnes rerum mutationes cadem, fuzam, aliaque hostilia porientant.

Boże odwróć tę klęskę od moiej Oyczyzny, w której się wolnym urodzić pozwoliłeś.

